

A. VAN SCHENDEL

De schenking De Bruijn-Van der Leeuw aan het Rijksmuseum

'Mijn hart loopt over' schreef Schmidt-Degener aan De Bruijn begin juni 1936, na de opwindende dagen waarin, door zijn bemiddeling, de koop van Rembrandt's Zelfportret als apostel Paulus uit de verzameling Kinnaird tot stand was gekomen. En 'Gode zij dank dat het wonder gebeurd is en dat dit toppunt beland is in vertrouwde Nederlandsche handen'. Er was alle reden tot dankbaarheid en voldoening voor de hoofddirecteur van het Rijksmuseum, want vele malen reeds hadden de heer en mevrouw De Bruijn van hun bedoelingen ten opzichte van zijn museum blijk gegeven. Uit 1928 dateerden de eerste toezeggingen dat hun verzameling aan het museum zou worden nagelaten.

Het verzamelen was in 1922 begonnen, toen De Bruijn zich uit het zakenleven had teruggetrokken en zich in Zwitserland had gevestigd. Hij vertelde later dat hij er ernstig over gedacht had om een verzameling over Goethe aan te leggen, maar dat Jan Veth, die zijn portret schilderde, zijn geestdrift voor Rembrandt's etsen had opgewekt, met het resultaat dat de beste stukken uit Veth's eigen verzameling de eerste kern van de verzameling De Bruijn gingen vormen. Hoe, sinds die eerste stap, de collectie van etsen van Rembrandt in ongeveer vijftien jaar groeide tot de meest volledige

en de kwalitatief belangrijkste in particuliere handen, wordt verderop verhaald. Het verzamelen werd een hartstocht en Rembrandt, het voorwerp van die hartstocht, werd een bewonderde vriend, haast een huisgenoot, wiens grote gestalte de De Bruijns hun gehele verdere leven vergezelde. Zij beperkten zich niet tot de etsen-verzameling, hoewel deze het middelpunt bleef, maar zij verwierven ook een klein aantal zorgvuldig gekozen schilderijen en tekeningen en konden in de loop der jaren ettelijke tekeningen van Rembrandt en twee van diens schilderijen, de Saskia en het Zelfportret, aan hun kunstbezit toevoegen. De kroon op het werk was de verovering van de 'Paulus' en het was hun grootste voldoening, zo schreef De Bruijn, dat zij dit meesterwerk voor ons land hadden kunnen terugwinnen.

Gul hebben zij velen in het genot van al het schone in hun bezit laten delen en vol geestdrift heeft De Bruijn zijn bewondering voor Rembrandt op anderen overgedragen. In Nederland en Zwitserland stelde hij vrijgevig de etsenverzameling ten toon, hij leidde er rond en hield voordrachten, met warme overtuiging zijn gehoor voorhoudende dat Rembrandt niet alleen een groot kunstenaar maar ook een groot mens was geweest.

Wie de verzameling mocht bezichtigen in het

gastvrije huis in Spiez of in Muri – het waren er velen die dit voorrecht genoten – kon opmerken hoe De Bruijn smaak en kunstliefde met echt kennerschap verenigde. Van het begin af had hij zich grondig verdiept in de wetenschappelijke literatuur over Rembrandt en door zijn geregelde bezoeken aan prentenkabinetten, kunsthandels en veilingen had hij zich een schat van ervaringen eigen gemaakt. Een voortreffelijk geheugen en een scherpe blik stonden hem ten dienste. In het zakelijke bezat hij nuchterheid en hardnekkigheid, maar deze overheersten zijn geestdrift niet. Energiek en snel wist hij een kans te grijpen wanneer die zich voordeed. Had het uitbreken van de oorlog in 1939 de onderhandelingen niet afgesneden, dan zou de verzameling De Bruijn, naast de kostelijke schilderijen en grafiek, misschien ook één superieure Nederlandse sculptuur bevat hebben, een pleurant van het graf van Philips de Stoute door Claus Sluter.

Ook zonder Sluter echter neemt de schenking De Bruijn, onder de schitterende legaten en giften waar het Rijksmuseum in de ruim honderdvijftig jaar van zijn bestaan zo veel aan dankt, een plaats in de voorste rijen in. Deze schenking (bestaande uit 20 schilderijen, 32 tekeningen, ongeveer 500 etsen, 18 meubelen en voorwerpen van kunstnijverheid) was in 1949 gedaan onder voorbehoud van vruchtgebruik voor de langstlevende van het echtpaar en op hun verzoek werd tijdens hun leven aan de schenkingsdaad geen ruchtbaarheid gegeven. Onder hetzelfde voorbehoud en met dezelfde wens tot bewaring van de anonymiteit was in 1933 aan de Vereeniging Rembrandt het Portret van Saskia geschonken, ter plaatsing in het Rijksmuseum. Deze en vele andere daden van burgerzin werden in stilte verricht: bijdragen in de ontoereikende fondsen van musea, hulp bij aankopen, steun voor wetenschappelijk werk en kunsthistorische publikaties. Er werd met vreugde en in oprechte bescheidenheid gegeven.

Nu de De Bruijns zijn heengegaan en hun verzameling volgens hun wens haar eindbestemming in het Rijksmuseum heeft bereikt, past het nog eenmaal het geheel te tonen, voordat de onderscheiden bestanddelen in de verschillende afdelingen worden opgenomen. In de ruimte van de museumzalen zullen de kunstwerken zich anders voordoen dan in de intimiteit van het Zwitserse ch  let waarvoor ze werden gekocht. Niettemin zal de buitengewone betekenis van deze aanwinst voor het Rijksmuseum voor iedereen duidelijk zijn, zelfs al kan voorlopig van de etsen slechts een kleine keuze van bijzondere mooie drukken getoond worden. Voor het Prentenkabinet is de uitbreiding uniek, want behalve de etsen zijn er de tien tekeningen van Rembrandt, de twee zeldzame gekleurde etsen van Hercules Seghers, de tekeningen van Watteau, Goltzius, Aelbert Cuyp. Voor de schilderijenafdeling zou alleen al de verwerving van de twee Rembrandts met gulden letters in de annalen vermeld moeten worden. Maar er is meer: een Quinten Matsys, een Isenbrant, een Ketel; van de zeventiende eeuwers, die in het Rijksmuseum reeds zo goed vertegenwoordigd zijn, enige juwelen die de schittering nog verhogen: een Jan Steen, twee Terborchs, twee Van de Capelle's, twee De Witte's, een Nicolaes Maes, een Adriaen Brouwer. Het is niet moeilijk te voorspellen dat sommige van deze stukken tot de lievelingen van de bezoekers van het Rijksmuseum zullen gaan behoren.

'Alle museumarbeid is arbeid voor de toekomst'. Ook deze zin is ontleend aan een brief van Schmidt-Degener aan zijn vrienden De Bruijn, die hij bij het vormen van hun collectie zo krachtig had bijgestaan. En zeker mogen wij ook zijn nagedachtenis betrekken in onze hartelijke hulde en in onze diepe dankbaarheid aan het echtpaar, wier grootse schenking aan het Nederlandse volk nu haar intrede in het Rijksmuseum doet.